

Sintaxi llatina: proposta didàctica com a reflexió del procés d'aprenentatge

Núria Gómez Llauger

Universitat Abat Oliba
nuriagllauger@gmail.com

Recepció: 25/3/2012

Resum

En aquest article s'explica el plantejament, l'organització i el sistema d'avaluació de l'assignatura de Sintaxi Llatina a la titulació de Filologia Clàssica de la UAB durant el període 2007-2011. S'ofereix, a més, una experiència didàctica que sintetitza i reflexiona sobre el procés mateix d'aprenentatge mitjançant un document audiovisual.

Paraules clau: sintaxi llatina; sintaxi funcional; pragmàtica; Catilinàries; anàlisi sintàctica.

1. Introducció

La gènesi d'aquest article cal buscar-la en l'experiència desenvolupada tot al llarg del curs 2010-2011 en l'assignatura de Sintaxi Llatina a la titulació de Filologia Clàssica de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest era, de fet, el darrer dels cinc anys (2007-2011) durant els quals vaig impartir-la, i suposava la culminació (a parer meu força exitosa) d'un plantejament que existia des d'un principi, però que s'havia anat implementant amb comptagotes i no s'havia acabat de concretar fins aquest darrer curs.

El present article, doncs, té un doble propòsit: en primer lloc, exposa de manera succinta el plantejament, l'organització i el sistema d'avaluació d'aquesta assignatura; segonament, ofereix la presentació d'una experiència didàctica que mira de sintetitzar, de manera innovadora i atractiva mitjançant un document audiovisual, les diverses competències i valors que es van estar treballant a l'aula dia rere dia tot al llarg del segon quadrimestre del curs passat.

2. Sintaxi Llatina a la titulació de Filologia Clàssica de la UAB

L'estudi i l'aplicació de la sintaxi en la seva concepció més àmplia¹ haurien d'anar sempre lligats de manera íntima a l'ensenyament de qualsevol llengua, tant si se'n tenen competències comunicatives ben adquirides com si aquestes són més precàries o absolutament nul·les. El domini de les normes d'organització interna d'un text resulta imprescindible en el procés d'adquisició de les diverses habilitats lingüístiques, i s'hauria de tenir en compte tot al llarg del procés d'aprenentatge, des del nivell lllindar fins al grau d'expertesa; aquest domini ens fa capaços tant de compondre un text o un

¹ Entenem la *sintaxi* com aquella disciplina que estudia i ens ajuda a comprendre els diversos mecanismes de construcció i d'organització interna d'un discurs –ja sigui oral o escrit–, la qual forma un engranatge perfecte amb la semàntica i amb la pragmàtica.

discurs efectiu, com d'analitzar-ne i comprendre'n un de ja donat.

Des que vaig començar a impartir l'assignatura de Sintaxi Llatina, la meua preocupació ha estat que els alumnes acabessin el curs entenent perfectament els diversos conceptes de la sintaxi funcional i poguessin aplicar-los a qualsevol text llatí, tot fent-ne una anàlisi i una reflexió crítica en forma de comentari; per damunt de tot, però, sempre he volgut que aquests alumnes aprenguessin a abordar els textos sense por, amb la certesa que sabrien identificar-ne les diverses peces que els componien i això els permetria de fer-ne una bona traducció. Aquest objectiu s'ha mantingut intacte durant tots aquests anys, però ha anat variant la manera d'intentar assolir-lo. Al principi la majoria de sessions eren classes magistrals de teoria, il·lustrada amb exemples concrets, explicada a l'aula amb deteniment perquè ningú no es quedés enrere i tothom entengués perfectament cadascun dels temes tractats i la nova nomenclatura del funcionalisme; com que l'assignatura tenia 6 crèdits i el temps era limitat, generalment no quedava gaire temps per treballar a fons textos complexos i poder-hi aplicar bé els conceptes teòrics explicats prèviament. Per intentar esmenar aquesta deficiència vaig compactar una mica el temari, però, tot i així, encara faltava temps per dedicar-nos a l'anàlisi textual i a la traducció com a mostra final de la comprensió del text.

La implantació progressiva dels nous plans d'estudis, dictada per l'EEES,² a la nostra titulació, ara amb el nom de grau d'Estudis Clàssics, em va semblar una bona oportunitat per començar a introduir noves metodologies de treball, encara que l'assignatura de Sintaxi Llatina encara formés part de la llicenciatura de Filologia Clàssica. Aquestes modificacions queden ben paleses a la fitxa de l'assignatura (document 1), tant per la definició de les competències que s'haurien d'assolir com pel sistema d'avaluació que s'hi descriu. Tanmateix, com que el nom no fa la cosa, val a dir que no va ser fins al curs 2010-2011 que vaig introduir canvis més significatius *de facto*, a saber, la determinació de començar a treballar amb els textos des del primer dia: eren textos relativament extensos (entre una i dues pàgines), tant de prosa com de poesia, que s'havien d'analitzar, traduir i comentar sintàcticament, sense oblidar mai la resta d'elements que intervenen en tot procés de comunicació. Per poder aplicar aquest sistema, vaig haver de modificar altres aspectes del plantejament de l'assignatura: en primer lloc, vaig reduir substancialment les sessions dedicades a l'explicació del funcionament de l'oració i de la nomenclatura de la sintaxi funcional (temes inicials), la qual cosa no va suposar, de fet, cap problema; a partir d'aquí, l'explicació dels diversos continguts teòrics la fèiem principalment a partir del comentari a l'aula d'un text determinat, que ja estava pensat per treballar aquells continguts concrets (que els alumnes ja havien estudiat a casa) i, al mateix temps, els diversos sistemes de construcció global del discurs (cohesió, concordança, ordre dels mots, etc.). No puc negar que vam dedicar menys temps a alguns detalls teòrics que en cursos anteriors havíem explicat de manera molt més acurada, però el resultat final va ser molt millor perquè, per primera vegada, vaig tenir la impressió que els alumnes prenen consciència de la utilitat de la sintaxi com a instrument fonamental per al seu procés d'aprenentatge de la llengua llatina.

Per il·lustrar com s'articula aquesta programació i la temporització concreta per a una assignatura de 6 crèdits, presento a l'apèndix tres documents que em semblen prou aclaridors: la «Fitxa de l'assignatura» (amb el temari, els objectius i les competències, l'avaluació i la bibliografia), la «Taula de sessions» que respon a l'experiència real del segon quadrimestre del curs 2010-2011 i, finalment, la «Rúbrica d'avaluació».

² Espai Europeu d'Educació Superior.

3. Experiència didàctica

La segona part d'aquest article està dedicada a una experiència didàctica que ja es va presentar a la UAB el juliol de 2011. Es tracta d'un breu audiovisual de 7 minuts de durada que vam realitzar durant el mes de juny de 2011, un cop acabades les classes, amb la participació de tots els alumnes de l'assignatura (alguns davant de la càmera i d'altres en el procés d'elaboració) i amb l'ajuda inestimable de la productora Vet Aquí.³ El document duu per títol *Discurs contra Catilina. Reflexió metacognitiva*⁴ i es pot veure a YouTube.

El projecte audiovisual vol mostrar tot el procés d'anàlisi i de comprensió d'un text llatí des que l'alumne el llegeix per primera vegada fins que, finalment, és capaç de fer-ne un bon comentari i elaborar-ne una traducció que reflecteixi, al seu torn, les diverses dimensions i textures internes del text. El passatge que vam escollir per treballar va ser l'inici de les *Catilinàries* de Ciceró, perquè ens va semblar que ens permetia de fer evidents tot el ventall d'elements lingüístics i comunicatius que, d'una manera o d'una altra, havíem abordat durant el curs.

La proposta didàctica i la mostra del que hauria de ser un bon resultat d'aprenentatge de l'assignatura, es completa amb el comentari exhaustiu del passatge, que es pot llegir a continuació.

[1] *Quo usque tandem abutēre, Catilina, patiēntia nōstra? quam diu etiam furor iste tuus nos eludet? quem ad finem sese effrenata iactābit audacia? Nihilne te nocturnum praesidium Palati, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora voltusque moverunt? Patēre tua consilia non sentis, constrictam iam horum omnium scientia teneri coniurationem tuam non vides? Quid proxima, quid superiore nocte ēgeris, ubi fueris, quos convocāveris, quid consilii cēperis, quem nostrum ignorare arbitraris? [2] O tempora, o mores! Senatus haec intēlegit. Consul videt; hic tamen vivit. Vivit? immo vero etiam in senatum venit, fit publici cōsilii pārticeps, notat et designat oculis ad caedem unum quemque nostrum. Nos autem fortes viri satis fācere rei publicae vidēmur; si istius furorem ac tela vitemus. Ad mortem te, Catilina, duci iussu cōsulis iam pridem oportebat, in te confērrī pestem, quam tu in nos [omnes iam diu] machinaris. (Ciceró, *Catilinàries* 1, 1-2)⁵*

3.1. Comentari sintàctic, semàntic i pragmàtic del text

Aquesta anàlisi, que serveix de suport al document audiovisual, se centra en el primer paràgraf de la *Prima Oratio in Catilinam*, que Ciceró pronuncià davant del Senat, reunit al temple de Júpiter Estàtor, el dia 8 de novembre de l'any 63 a. C.

Tenim al davant un text per ser dit; uns mots que tan sols en la declamació prenen tot el relleu que la llengua que els ordena els ha conferit de manera magistral. Aquest exordi *ex abrupto*, troba la seva justificació en la intencionalitat d'un cònsol, Ciceró, que pretén desvelar una conjura en contra d'ell i de tot l'Estat romà: l'ús de l'apòstrof,⁶ reforçat amb les diverses interrogacions retòriques que es van succeint al llarg de la

³ Berta DIUMARÓ SAPERAS (2012), *Vet aquí... comunicació, documentals i experimentació*, <<http://vetaqui.tumblr.com/>> [data de consulta: 19/7/2012].

⁴ Núria GÓMEZ LLAUGER; Berta DIUMARÓ SAPERAS (2011), *Discurs contra Catilina. Reflexió metacognitiva*, <http://www.youtube.com/watch?v=Hw9WW1qXPqU&feature=results_video&playnext=1&list=PL7B987347838D4BA9> [data de consulta: 19/7/2012].

⁵ Fem servir l'edició d'Andrew R. DYCK (2008), *Cicero. Catilinarians*, New York, Cambridge University Press.

⁶ Figura retòrica que consisteix a dirigir-se amb emoció o vehemència a un interlocutor concret.

primera meitat del text, atorga al parlament un to agressiu que cal no perdre de vista mentre llegim i analitzem aquest discurs; després, caldrà fer-lo evident tant en l'*actio*, si es produeix, com en la nostra traducció. Aquest text, magníficament travat, ofereix un bon exemple d'equilibri entre la construcció sintàcticament correcta d'una llengua ben escrita i la força il·locutiva⁷ d'un discurs deliberatiu.

Estructuralment, el passatge s'organitza en dos gran períodes oracionals que, *grosso modo*, abracen cadascun d'ells la meitat del text que analitzem. El primer període (*Quo usque tandem... arbitraris?*), el componen tot un seguit d'oracions interrogatives directes (interrogatives retòriques) introduïdes per pronoms, adverbis o altres partícules interrogatives (*quo usque tandem, quam diu etiam, quem ad finem, nihilne, quid*, etc.). «*O tempora, o mores!*» obre el segon període i actua, de fet, com a frontissa entre ambdues parts principals. Aquest segon període presenta una sèrie d'oracions declaratives que s'articulen en dos subperíodes, el primer dels quals (com ja passava en la primera part) es caracteritza per la juxtaposició de les frases i el segon, en canvi, ofereix diverses mostres de subordinació.

El primer període s'inicia amb un grup de tres oracions interrogatives parcials, introduïdes mitjançant adverbis o pronoms interrogatius que exerceixen, al mateix temps, la funció pragmàtica de focus de la pregunta. Així doncs, encara que sintàcticament exerceixin la funció de satèl·lit adjunt (d'extensió en el temps o en l'espai) i, per tant, no formin part de la predicació nuclear *stricto sensu*, cadascun d'ells resulta determinant per tres raons: en primer lloc, perquè són gramaticalment necessaris en la construcció de la interrogativa directa parcial; en segon lloc, perquè ajuden a definir més bé el camp semàntic d'agressivitat i follia que primerament han apuntat els predicats i llurs arguments; finalment, perquè la ubicació d'aquests elements al principi de cada oració estimula encara més l'efecte invectiu.

Vegem tot seguit un esquema d'aquesta anàlisi. Cal tenir present que els constituents de la predicació nuclear (en vermell) hi apareixen reordenats segons la seva rellevància sintàctica (predicat + arguments), però els elements introductoris (i que, de fet, formen part de la perifèria) es mantenen al principi per fer palesa la seva funció pragmàtica i el seu paper clau en la construcció i la cohesió del discurs:

1. *quo usque*adv. interrogatiu, adjunt *tandem*adv., disjunt, emfàtic *ABUTERE*predicat principal [*Catilina*]arg. 1, subjecte *patientia nostra*arg. 2, complement ?
2. *quam diu*adv. interrogatiu, adjunt *etiam*adv., disjunt, emfàtic *ELUDET*predicat principal *furor iste tuus*arg. 1, subjecte *nos*arg. 2, complement ?
3. *quem ad finem*pronom interrogatiu (sintagma prep.), adjunt *IACTABIT*predicat principal *audacia*arg. 1, subjecte *sese*arg. 2, complement [reflexiu]?

Després, doncs, de tres interrogatives amb una estructura gairebé idèntica i que han acomplert la funció de clavar el primer dard en l'adversari, segueix una altra sèrie d'interrogatives, novament d'estructura paral·lela entre elles, que s'articulen com un conjunt. En aquest cas, ja no hi trobem un pronom o adverbi interrogatiu introductor, sinó que s'empra la partícula enclítica *-ne*, assimilada a l'adverbi *nihil*; aquesta partícula, però, tan sols apareix una vegada, al començament: el lector ja entén que el primer *-ne* afecta tot el grup, i la cohesió ve donada per tots els altres *nihil*. Aquestes sis interrogatives, doncs, signifiquen un punt més d'intensificació en el relat: de tres

⁷ Intenció última de l'emissor.

preguntes hem passat a sis, i ara ja no ens aturem al final de cadascuna d'elles, sinó que el ritme és més apressat, i a cada *nihil* l'acusació és més evident. I aquest fet queda palès, també, perquè la partícula *-ne* generalment introdueix interrogatives de les quals s'espera una resposta afirmativa, tal com s'esdevé amb les interrogatives retòriques precedents. L'autor ens ofereix, doncs, dos recursos diferents que condueixen, de fet, a un mateix objectiu.

El discurs avança amb dues noves interrogatives (retòriques), lligades entre elles per juxtaposició. En aquest cas, però, no hi ha cap element introductori, sinó que la construcció es produeix mitjançant els predicats principals, que han estat col·locats al final de cada oració, precedits d'un *non* que continua demanant una resposta afirmativa de Catilina:

patere tua consilia non sentis, constrictam iam horum omnium scientia teneri coniurationem tuam non uides?

Els diversos predicats, tant els personals (*sentis, uides*) com els infinitius (*patere, teneri*), es refereixen tots a processos cognitius i al camp semàntic del coneixement. El cinquè predicat, col·locat al principi de la segona oració però al centre del conjunt, és un participi (*constrictam*) que fa referència a la conjuració ja sufocada: la conjuració ja no té sentit, ha estat reprimida *de facto*, precisament perquè ha sortit a la llum, perquè s'ha fet evident i tots la coneixen. Quant a la relació sintàctica entre els predicats, observem que els dos infinitius actuen com a centre de sengles oracions substantives que fan la funció d'argument 2 dels seus predicats respectius (en aquest cas, marquem en vermell les dues oracions subordinades d'infinitiu).

1. **non SENTIS** predicat principal [*TU* = (*Catilina*_{vocatiu})]arg. 1, subjecte *patere*(infinitiu) *tua consilia*arg. 2?
2. **non VIDES** predicat principal [*TU* = (*Catilina*_{vocatiu})]arg. 1, subjecte *teneri*(infinitiu) *coniurationem (iam constrictam) horum omnium scientia*arg. 2?

En l'oració 2, a més, cal matisar el paper que hi aconsegueix el participi *constrictam*: d'una banda, l'hem de considerar complement de *coniurationem* (molt proper al predicatiu); d'altra banda, hem d'adonar-nos que exerceix la funció pragmàtica de focus i estableix un marc consecutiu que ens permet entendre (i traduir) l'oració d'infinitiu precisament com la causa d'aquest fet.

Finalment, una darrera sèrie d'interrogatives clou aquest primer període. En aquest cas, es tracta novament d'interrogacions directes parcials introduïdes per un pronom interrogatiu i un predicat en segona persona del singular: *quid ... quid + egeris / ubi + fueris / quos + conuocaueris / quid + ceperis?* A la darrera, s'hi afegeix una oració subordinada adjectiva de relatiu, que actua com a complement del nom de *consili*.

Aquestes primeres línies, doncs, es defineixen per l'ús exclusiu d'oracions interrogatives. Ara bé, la diversitat de recursos sintàctics que, malgrat tot, hi identifiquem, permet que la modalitat interrogativa imperant no esdevingui monòtona, sinó que actuï com a element cohesionador i doti aquest inici de discurs de la força que havia de tenir per ser vertaderament efectiu.

El segon període recull el patró expressiu tan manifest en la primera part, mitjançant una de les oracions exclamatives més conegudes de Ciceró: «*O tempora, o mores!*» A partir d'aquí, la modalitat esdevé aparentment epistèmica⁸ (fins ara era

⁸ La modalitat epistèmica és aquella que es relaciona amb el coneixement i les creences. La deòntica, en

principalment deòntica, encara que fos de manera velada o indirecta), per bé que el patetisme inherent (força il·locutiva) a tot el passatge es manté. D'altra banda la coordinació i la juxtaposició que predominaven fins ara van desapareixent en favor de més oracions subordinades, i, per tant, d'un ritme més reposat. La força del discurs, tanmateix, continua tan viva com abans, però ara recolza més en la semàntica (en el *dictum*) i no tant en els recursos paralingüístics i en una modalitat més marcada (en el *modus*).

Un altre element que diferencia aquest període de l'anterior és el canvi de relació entre l'emissor i el receptor del discurs. Si fins aquí Catilina apareixia en primer pla, ara Ciceró s'hi refereix en tercera persona, i sembla que el seu discurs s'adreça ja directament als senadors. Així, el contrapunt entre «ell» i «nosaltres» es fa del tot evident, i queda marcat tant per les persones gramaticals dels predicats com per la conjunció adversativa *autem*, que marca el pas de la tercera persona del singular a la primera persona del plural. D'aquesta manera, Ciceró confronta les accions de Catilina contra els senadors amb la inacció dels senadors envers Catilina, manifestada de manera irònica. Finalment, assistim al retorn de la segona persona del singular i del vocatiu *Catilina*, col·locat just al darrere del sintagma que enceta la darrera oració i que aglutina tota la intencionalitat del discurs: *ad mortem*.

L'estructura externa de tot el text, doncs, s'organitza de manera circular i molt ben travada: el paràgraf s'obre i es clou amb un mateix vocatiu, *Catilina*. Tanmateix, cal entendre aquest vocatiu més com el focus del relat que no pas com el vertader enunciatari del discurs, i és en aquest sentit que cal analitzar també la figura retòrica de l'apòstrof; Catilina, la segona persona gramatical a qui Ciceró s'adreça, és el receptor de la major part del missatge, però el destinatari últim del discurs són, de fet, els *patres conscripti*: certament, en aquest passatge només apareixen sota la forma genèrica del pronom personal *nos*, però és evident que el cònsol construeix tota l'argumentació pensant sobretot en ells, atès que seran els encarregats de decidir la sort de l'acusat. La figura del conjurat, d'altra banda, es va movent entre la segona i la tercera persona, segons a qui dirigeixi la mirada Ciceró, però en cap moment no desapareix del centre de la narració i es manté com el contrapunt del cònsol, l'enemic de l'Estat que haurà de ser condemnat a mort, tal com ja intuïm en la darrera oració d'aquest passatge: «*Ad mortem, te, Catilina, duci iussu consulis iam pridem oportebat [...]*». Catilina, ell tot sol, ha gosat presentar-se a la sessió del 8 de novembre tot i estar planejant una conjura contra els senadors, entre els quals hi ha el mateix cònsol. Catilina, doncs, queda confrontat amb aquest «nosaltres», que inclou tant el Senat com, per extensió, tot el poble de Roma i, encara, el mateix Ciceró. I aquesta darrera consideració fa patent que, malgrat que la primera persona del singular no hi aparegui explícitament, sinó que quedi difuminada tot basculant entre el *nos* i la tercera persona del singular (*consul uidet*), és evident que aquesta primera persona es concreta en l'agent que pronuncia el discurs: Ciceró és, de fet, l'autèntic agent (actor) del text. Prenem consciència, doncs, de com n'arriba a ser d'important l'*actio* per a l'anàlisi integral d'un discurs, ja que és on se'n fan evidents totes les dimensions⁹ i on aquest subjecte singular emergeix de manera clara i es distingeix del conjunt dels senadors (*nos*).

Quant a l'ús dels temps verbals tot al llarg del text, observem que aquests oscil·len entre el present, el passat i el futur. Evidentment, el punt de referència és l'aquí i ara (*hic et nunc*) en què té lloc l'*actio* del discurs; la importància d'aquest present, doncs, queda reflectida en el present d'indicatiu de gran part dels predicats principals i, d'altra banda,

canvi, és la modalitat que marca l'exhortació o l'obligació.

⁹ Ens referim al contingut proposicional i a la força il·locutiva.

en tots els elements d'íctics (*furor iste tuus / hic munitissimus locus / horum omnium scientia / hic tamen uiuit*) que situen els diversos personatges i elements en l'escena. L'ús dels altres temps, doncs, s'explica per diversos motius. El futur dels tres predicats inicials va molt lligat al mot *patientia nostra* (una paciència o inacció dels senadors que més endavant criticarà per tal de precipitar la condemna a mort de Catilina) i que fa evident un desconcert davant la presència del conjurat entre tots els senadors; a més, cal tenir en compte que aquest futur imperfecte queda limitat pels marcadors temporals (*quo usque / quam diu / quem ad finem*) que introdueixen cadascuna de les tres oracions interrogatives. El passat, per al seva banda, s'utilitza en dos moments i amb objectius diferents: el pretèrit perfecte (*egeris, fueris, etc.*) situa esdeveniments ja passats en un context narratiu; d'altra banda, al final del paràgraf, apareix un pretèrit imperfecte (*oportebat*) que serveix per marcar un canvi de modalitat oracional que, si fins ara havia estat principalment epistèmica, ara esdevé deòntica en exhortar (indirectament, encara) els senadors a condemnar Catilina a mort.¹⁰ S'hi afegeix la perífrasi verbal *ad mortem duci oportebat*, una perífrasi modal d'obligació que hi incorpora un matís aspectual mitjançant l'imperfecte d'indicatiu (*oportebat*) i posa de relleu que aquesta necessitat ja existia abans però encara és vigent. De fet, observem com aquest verb acaba de recollir la ironia que Ciceró aboca sobre els senadors (per inacció o per indecisió), la qual ja s'apuntava més amunt amb els mots *patientia nostra* i *fortes uiri*.

4. Conclusió: el text de Ciceró com a metàfora del procés d'aprenentatge

El procés de reconeixement i d'assumpció que Ciceró reclama tant a Catilina com als Senadors és el mateix que un alumne de llatí ha de fer davant de qualsevol text. L'estructura profunda només pot revelar-se a través de l'aprehensió de les diverses capes entrellaçades que van teixint el text: estructura sintàctica, semàntica i pragmàtica. Així, després d'una anàlisi acurada (dissecció, fins i tot) de l'estructura oracional, és imprescindible vestir aquest esquelet (l'esquema) amb tota la significació dels mots i amb la intencionalitat que s'infereix tant de la modalitat que hi aporten els predicats com de l'ordre mateix de les paraules.

L'aprenentatge de la sintaxi a través dels textos, i dels textos a través de la sintaxi, es revela doncs com un mètode integral per a l'ensenyament d'una llengua, també de la llengua llatina. Com he dit al principi, el pla d'estudis vigent ja no conté l'assignatura de Sintaxi Llatina. Tanmateix, si partim de la convicció que la Sintaxi hauria de ser una disciplina inherent a l'estudi d'una llengua, en lloc de lamentar-nos per aquesta mancança teòrica, hauríem de saber trobar la manera d'incloure aquest aprenentatge, de manera transversal però igualment acurat, en les diverses assignatures que, sigui com sigui, prenen els textos com a base per treballar.

Curriculum

Núria Gómez Llauger és doctora en Filologia Clàssica per la Universitat Autònoma de Barcelona, d'on va ser professora associada de llatí fins al 2011. També s'ha dedicat a la docència del català. Ha traduït Ramon Llull, Sèneca, Petrarca i Ciceró. Actualment és professora de català a la Universitat Abat Oliba CEU i en coordina el Servei de Llengua Catalana.

¹⁰ De fet, hi trobem una modalitat a mig camí entre deòntica i optativa, atès que s'hi barreja el desig de Ciceró amb l'exhortació als senadors.

Apèndix

Document 1: Fitxa de l'assignatura (curs 2010-2011)

Codi: 28531

Prof.: Núria Gómez Llauger

Crèdits: 6 (4,5 teoria + 1,5 tutoria)

I. OBJECTIUS FORMATIUS DE L'ASSIGNATURA

L'assignatura, adreçada a estudiants de 3r curs de Filologia Clàssica, pretén treballar de manera profunda els principals aspectes de la sintaxi llatina que tot llicenciat de la nostra titulació ha de dominar per tal d'enfrontar-se sense problemes a la traducció i a l'anàlisi d'un text llatí.

Atès que es tracta d'una assignatura de segon cicle, combinarem l'estudi sistemàtic dels temes fonamentals de sintaxi general amb la presentació de noves perspectives i conceptes de la sintaxi aplicades al llatí.

En acabar l'assignatura l'estudiant ha de ser capaç de:

1. Identificar l'estructura d'un text llatí a partir dels coneixements adquirits sobre elements de cohesió, construcció i concordança.
2. Fer l'anàlisi sintàctica exhaustiva d'un text llatí.
3. Identificar elements de semàntica i pragmàtica d'un text llatí que siguin complementaris de l'anàlisi sintàctica i rellevants per a la seva comprensió profunda.
4. Fer un comentari sintàctic complet i ben estructurat d'un text llatí.
5. Aplicar l'anàlisi sintàctica, semàntica i pragmàtica a la traducció d'un text llatí.

II. COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES A DESENVOLUPAR

<i>Competència</i>	<i>Indicador específic de la competència</i>
Anàlisi i síntesi	<ul style="list-style-type: none"> • Identificar els aspectes fonamentals de la sintaxi llatina. • Identificar alguns elements de semàntica i de pragmàtica complementaris a una anàlisi sintàctica. • Aplicar els coneixements adquirits de caire sintàctic, semàntic i pragmàtic a l'anàlisi i comentari d'un text llatí determinat. • Fer un comentari sintàctic complet (complementat amb aspectes semàntics i pragmàtics) d'un text llatí. • Aplicar els coneixements adquirits de caire sintàctic, semàntic i pragmàtic a la traducció d'un text llatí.
Comunicació escrita	Organitzar i redactar un comentari sintàctic d'un text llatí d'una manera clara, ordenada i correcta.
Aprenentatge autònom	Saber treballar amb esforç personal. Planificar el temps de realització del treball. Mostrar capacitat per analitzar i estudiar individualment un tema proposat.

III. METODOLOGIES DOCENTS D'ENSENYAMENT-APRENENTATGE

- Sessions de dimarts i dijous d'11:30 a 13:00 h.: comentari a l'aula dels temes que conformen els continguts de l'assignatura, com també d'exemples que n'afavoreixin la comprensió. Treball pràctic amb textos.
- Tutories integrades, divendres de 10 a 11 h: treball pràctic i resolució de dubtes de manera individual o en petits grups.
- Aprenentatge individual: estudi dels temes indicats (del Campus virtual) i resolució dels exercicis proposats.

IV. CONTINGUTS

1. Introducció a la sintaxi llatina. Diverses propostes d'anàlisi. La sintaxi funcional.
2. Concepte d'oració.

3. La concordança.
4. El sistema nominal.
 - 4.1. Sintaxi, semàntica i pragmàtica dels casos.
 - 4.1.1. El nominatiu i el vocatiu.
 - 4.1.2. L'acusatiu.
 - 4.1.3. El genitiu.
 - 4.1.4. El datiu.
 - 4.1.5. L'ablatiu.
 - 4.2. L'adjectiu.
 - 4.3. El sistema pronominal.
5. El sistema verbal.
 - 5.1. Persona, nombre i veu del verb llatí.
 - 5.2. Temps i aspecte.
 - 5.3. Modalitat i mode.
 - 5.4. Sintaxi de les formes nominals del verb llatí.
6. L'oració composta. Parataxi, hipotaxi i correlació. Tipologia d'oracions compostes. La *consecutio temporum*.
7. L'adverbi. Les partícules.
8. L'ordre dels mots. La construcció.

V. BIBLIOGRAFIA

Sintaxi llatina

BAÑOS BAÑOS, J. M. (coord.), *Sintaxis del latín clásico*, Madrid, 2009.¹¹

BASSOLS DE CLIMENT, M., *Sintaxis latina*, 2 vols., Madrid, 1956.

BENNET, CH. E., *Syntax of Early Latin*, Boston, 1910-1914.

BLATT, F., *Précis de syntaxe latine*, Lyon, 1954.

CALBOLI, G., *La linguistica moderna e il latino. I casi*, Bologna, 1972.

ERNOU, A.; THOMAS, F., *Syntaxe latine*, Paris, 1953.

HAPP, H., *Grundfragen einer Dependenzgrammatik des Lateinischen*, Göttingen, 1976.

KÜHNER, R.; STEGMANN, C., *Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache, Zweiter Teil: Satzlehre*, 2 vols., Hannover, 1914.

LAVENCY, M., *VSVS. Grammaire latine: description du latin classique en vue de la lecture des auteurs*, Paris, 1985.

LÖFSTEDT, E., *Syntactica. Studien und Beiträge zur historischen Syntax des Lateins*, vol. I, 1942², vol. II, Lund, 1941.

MOLINA YEVENES, J., *Sintaxis de los casos*, Barcelona, 1996.

MENGE, R., *Repetitorium der lateinischen Syntax und Stilistik*, Darmstadt, 1953².

PINKSTER, E., *Sintaxis y semántica del latín*, Madrid, 1995.

ROSÉN, H., *Latine loqui. Trends and Directions in the Crystallization of Classical Latin*, München, 1999.

RUBIO, L., *Introducción a la sintaxis estructural del latín*, Barcelona, 1982.

SZANTYR, A., *Lateinische Syntax und Stilistik*, München, 1965.

SÁNCHEZ SALOR, E., *Sintaxis y semántica. La correlación*, Cáceres, 1994.

SCHERER, A., *Handbuch der lateinischen Syntax*, Heidelberg, 1975.

TOURATIER, CH., *Syntaxe latine*, Leuven, 1994.

TOVAR, A., *Gramática histórica latina. Sintaxis*, Madrid, 1946.

WOODCOCK, E. C., *A New Latin Syntax*, London, 1960.

General

BYBEE, J.; PERKINS, R. D.; PAGLIUCA, W., *The Evolution of Grammar: Tense, Aspect and Modality in the Languages of the World*, Chicago-London, 1994.

DIK, S. C., *The Theory of Functional Grammar*, 2 vols., Berlin, 1997.

GIVÓN, T., *Syntax. A Functional-Typological Introduction*, 2 vols., Amsterdam, 1984-1990.

GIVÓN, T., *Functionalism and Grammar*, Amsterdam, 1995.

HARRIS, A. C.; CAMPBELL, L., *Historical syntax in cross-linguistic perspective*, Cambridge, 1994.

HOPPER, P. J.; TRAUGOTT, E. C., *Grammaticalization*, Cambridge, 1993.

¹¹ Els títols en negreta són els d'ús més recomanat o imprescindible.

LANGACKER, R. W., *Foundations of Cognitive Grammar*, 2 vols., Stanford, 1987-1991.

MORENO CABRERA, J. C., *Curso universitario de lingüística general. I: Teoría de la gramática y sintaxis general*, Madrid, 1991.

VAN VALIN, M.; LAPOLLA, R., *Syntax*, Cambridge, 1997.

Recursos bibliogràfics a internet

BORRELL VIDAL, E. et al., Hesperia latina: grup d'innovació docent, Departament de Filologia Llatina, Universitat de Barcelona, <<http://www.ub.edu/hesperialatina/presentacio.htm>>, [data de consulta: 19/7/2012]

Liceus. Portal de humanidades, <http://www.liceus.com/cgi-bin/aco/areas.asp?id_area=4>, [data de consulta: 19/7/2012]

VI. AVALUACIÓ

<i>Procediment</i>	<i>Criteris d'avaluació</i>	<i>Pes</i>
Examen final. Comentari i traducció d'un text llatí. [dimarts 7 de juny]	Coneixements Capacitat d'anàlisi Capacitat de síntesi Aplicació dels aspectes analitzats en la traducció Correcció en l'expressió escrita	50%
Prova parcial I [dijous 14 d'abril]	Coneixements Capacitat d'anàlisi Capacitat de síntesi Capacitat de resolució d'una anàlisi en el temps proposat	20%
Prova parcial II [dijous 19 de maig]	Coneixements Capacitat d'anàlisi Capacitat de síntesi Correcció en l'expressió escrita Capacitat de resolució d'una anàlisi en el temps proposat	20%
Resolució d'exercicis	Capacitat de treball personal Coneixements	10%

Document 2: Taula de sessions (curs 2010-2011)

<i>Sessió</i>	<i>Data</i>	<i>Tema</i>	<i>Continguts</i>	<i>Tipus de sessió (CM: classe magistral / A: activitat / E: examen)</i>
1	15/02/11	1,2	Presentació del curs. Comentari de la Fitxa de l'assignatura. Concepte d'oració. Text Inicial	CM/A (1h,30)
2	17/02/11	2,3	Concepte d'oració. Concordança. Text inicial	CM/A (1h,30)
3	22/02/11	2,3	Concepte d'oració. Concordança. Text 1	A (1h,30)
4	24/02/11	3	Concepte d'oració. Concordança. Text 1	A (1h,30)
5	01/03/11	3,4	Concordança. Nominatiu. Text 2	CM/A (1h,30)
6	03/03/11	4	Nominatiu i vocatiu. Text 2-3	CM/A (1h,30)
7	08/03/11	4	Nominatiu i vocatiu. Text 4	A (1h,30)
8	10/03/11	4	Nominatiu i vocatiu. Text 4-1	A(1h,30)
9	15/03/11	4	Acusatiu. Text 5	CM/A (1h,30)
10	17/03/11	4	Acusatiu. Text 5	A (1h,30)
11	22/03/11	4	Acusatiu-Genitiu Text 5-6	CM/A (1h,30)
12	24/03/11	4	Genitiu. Text 6	CM/A (1h,30)
13	29/03/11	4	Datiu. Text 6	CM/A (1h,30)
14	31/03/11	4	Ablatiu. Text 7	CM/A (1h,30)
15	04/04/11	5	Verb. Nombre, persona, veu. Text 7	CM/A (1h,30)
16	06/04/11	5	Verb. Temps i aspecte. Text 8	CM/A (1h,30)
17	12/04/11	5	Verb. Mode i modalitat. Text 8	CM/A (1h,30)
18	14/04/11	1-5	PROVA PARCIAL I. Text 9	E (1h,30)
Setmana Santa			Text 10	A
	26/04/11		Festa de la Facultat.	
19	28/04/11	5	Verb. Mode i modalitat. Text 9. Text 10	CM/A (1h,30)
20	03/05/11	6	Verb. Formes no personals. Text 10	CM/A (1h,30)
21	05/04/11	5	Verb. Formes no personals. Text 10	CM (1h,30)
22	10/05/11	5	Verb. Formes no personals. Text 11	CM/A (1h,30)
23	12/05/11	5	Oració composta. Text 11	A (1h,30)
24	17/05/11	6	Oració composta. Text 11	CM/A (1h,30)
25	19/05/11	1-6	PROVA PARCIAL II. Text 12	E (1h,30)
26	24/05/11	6	Oracions compostes. <i>CT</i> . Text 12	CM/A (1h,30)
27	26/05/11	6-7	Oracions compostes. <i>CT</i> . Text 13	CM (1h,30)
28	31/05/11	8	L'ordre dels mots. La construcció. Text 13	CM/A (1h,30)
29	02/06/11	1-8	Repàs final. Text 13	CM/A (1h,30)
30	07/06/11	1-8	EXAMEN FINAL	E (1h,30)

Document 3: Rúbrica d'avaluació (curs 2010-2011)

Descarregueu-vos la rúbrica en format Word si voleu utilitzar-la a:

<<http://pagines.uab.cat/methodos/sites/pagines.uab.cat/methodos/files/Rubrica-avaluacio.doc>>.

SINTAXI LLATINA

CURS 2010-2011
Núria Gómez Llauger

Avaluar per millorar

Nom i cognoms _____

Prova _____

Qualificació / 100 _____

CRITERIS D'AVALLUACIÓ	NIVELLS			Nota
	Assolit (80-100%)	Poc Assolit (40-70%)	No Assolit (30-0%)	
01. Presentació. Identificació oracions. [10 punts]	L'esquema està ben elaborat i és prou clar. S'identifiquen tots les oracions. Hi queden clares les relacions sintàctiques entre constituents i la jerarquia entre les diverses oracions.	L'esquema no és del tot clar. La seva estructura no permet identificar amb facilitat les relacions que s'estableixen entre oracions i entre constituents. Alguna de les oracions no hi queda identificada correctament.	L'esquema no és gens clar, ja sigui perquè està del tot desordenat, ja sigui perquè s'ha fet a dins mateix del text. o bé No hi ha esquema.	
02. Predicació Nuclear [15 punts]	Queden identificats i definits els diversos constituents (arguments) que conformen la predicació nuclear de cada oració.	Hi ha alguns errors en la identificació i assignació dels papers sintàctics dels constituents (arguments) que conformen la predicació nuclear de cada oració.	Hi ha molts errors en la identificació i assignació dels papers sintàctics (arguments) que conformen la predicació nuclear de cada oració.	
03. Perifèria [10 punts]	Queden identificats i definits els diversos papers sintàctics i semàntics dels constituents (adjunts i disjunts) que conformen la perifèria de cada oració.	Hi ha alguns errors en la identificació i assignació dels papers sintàctics i semàntics dels diversos constituents (adjunts i disjunts) que conformen la perifèria de cada oració.	Hi ha molts errors en la identificació i assignació dels papers sintàctics i semàntics dels diversos constituents (adjunts i disjunts) que conformen la perifèria de cada oració.	
04. Anàlisi predicats [10 punts]	Hi ha una anàlisi de cada predicat, amb les característiques més rellevants.	Hi ha alguns errors en l'anàlisi dels predicats.	Hi ha molts errors en l'anàlisi dels predicats. o bé No hi ha anàlisi.	

Morfosintaxi i semàntica. Esquema

Comentari

Traducció

CRITERIS D'AVALLUACIÓ	NIVELLS			Nota
	Assolít (80-100%)	Poc Assolít (40-70%)	No Assolít (30-0%)	
05. Ordre i estructura. Cohesió. [5 punts]	El text del comentari està ben estructurat: ofereix primer una anàlisi i valoració generals del text llatí i, seguidament, una anàlisi més concreta d'aspectes rellevants. És un text cohesionat i ben construït.	El text del comentari presenta alguns errors de construcció: no fa una valoració general del text llatí o bé no hi enllaça correctament l'anàlisi més concreta. És un text poc cohesionat.	Hi ha molts errors en la construcció i la cohesió del text del comentari: és únicament un llistat sense cohesió ni estructura textual.	
06. Vocabulari i Formalitat [5 punts]	Fa ús d'un lèxic adequat al tema i un registre formal. Evidencia un domini del vocabulari de la sintaxi funcional.	No sempre fa ús d'un lèxic adequat al tema i/o al grau de formalitat. Evidencia algunes mancances en el domini del vocabulari de la sintaxi funcional.	No fa ús d'un lèxic adequat al tema ni al grau de formalitat. No domina el vocabulari de la sintaxi funcional.	
07. Contingut [15 punts]	S'hi comenten tots o la majoria dels aspectes rellevants del text, tant els més generals com els més concrets. Hi ha anàlisi de la sintaxi, de la semàntica i de la pragmàtica.	Tot i que s'hi comenten bastants aspectes rellevants, n'hi ha alguns d'importants que no hi apareixen.	Només s'hi comenten alguns (pocs) aspectes, però n'hi ha molts d'altres que no hi apareixen.	
08. Correcció [5 punts]	No hi ha errors d'ortografia ni sintaxi en el text català o castellà.	Hi ha diversos errors d'ortografia i de sintaxi en el text català o castellà.	Hi ha molts errors d'ortografia i de sintaxi en el text català o castellà.	
09. Contingut [12 punts]	La traducció és correcta i fidel al sentit del text llatí. És completa.	La traducció presenta alguns errors d'interpretació del text llatí i/o hi ha algun passatge incomplet.	Hi ha molts errors d'interpretació del text llatí i/o la traducció és molt incompleta.	
10. Reflex de l'anàlisi [8 punts]	La traducció reflecteix perfectament l'estructura profunda del text llatí segons l'anàlisi prèvia.	En ocasions, la traducció no reflecteix o s'allunya de l'anàlisi feta prèviament.	La traducció no reflecteix en absolut l'anàlisi feta prèviament.	
11. Correcció [5 punts]	El text de la traducció presenta una alta correcció lingüística (ortogràfica i sintàctica).	El text de la traducció presenta diversos errors de correcció lingüística (ortogràfica i sintàctica).	El text de la traducció és bastant o molt incorrecte quant a l'ortografia i la sintaxi.	

■ Morfosintaxi i semàntica. Esquema

■ Comentari

■ Traducció

